

Ulkomaalaisten kohtelu Suomessa

Maaliskuussa 1984 tuli voimaan uusi ulkomaalaislaki. Tällä lailla uudistettiin Suomen ulkomaalaislainsäädäntö. Ulkomaalaisilla perustettiin myös ulkomaalaiskuraattorin virka sosiaali- ja terveysministeriöön. Ulkomaalaiskuraattorin tehtävänä on ulkomaalaisen aseman turvaaminen sekä ulkomaalaisten, viranomaisten ja järjestöjen yhteistoiminnan edistäminen. Huhtikuun alusta 1984 on vt. ulkomaalaiskuraattorina toiminut valtiot.kand. Tarja Summa. Hän toimi 1980-1984 sosiaaliavustajana Suomen Tukholman suurlähetystössä ja sitä ennen lääkintöhallituksen tiedotussihteerinä.

Miten ulkomaalaisia pitäisi sitten kohdella Suomessa?

Lähdettäessä etsimään vastausta tähän kysymykseen on ensiksi selvitettävä, mitä Suomen valtion - ja viranomaisten pitäisi tehdä ja mitä jättää tekemättä. Ulkomaalaisen ja hänen ystäviensä viranomaiseen ja virkamieheen kohdistamat toiveet ja paineet ovat moninaisia. Viranomaisen ja virkamiehen on siksi selvitettävä itselleen, mitä sen tehtäviin kuuluu. "Valtio ylläpitää kuria, siirtää resursseja ja tarjoaa lohdutusta onnettomille, mutta positiivisen onnen järjestämisen velvollisuutta sille ei pidä asettaa." (Jukka-Pekka Takala, Valtio ja sosiaalipalvelut. Sosiaalinen aikakauskirja 4-5/1985).

Tämä lähtökohta on hyvä pitää mielessä,

sillä se unohtuu liian usein. Tämä periaate unohtuu suomalaisten kohdalla, ulkomaalaisten kyseeessä ollessa unohtaminen on vielä helpompaa. Esimerkkinä mainittakoon, että ulkomaalaiset opiskelijat ovat esittäneet eri yhteydessä, että he ovat onnettomia Suomessa. Tämä on kuitenkin asia, jolle viranomaiset eivät voi mitään - eikä sille pidä tehdä mitään. Toisaalta poliisi saattaa perustella karkotusesitystään, että se on asianomaisen parhaaksi ja onneksi. Kuitenkaan poliisinkaan tehtävänä ei ole positiivisen onnen jakaminen.

Valtion tehtävänä on taata ihmisen perusoikeudet. Joskus kuitenkin laki, tulkinta säädöksestä tai viranomaisen päätös voivat tehdä ulkomaalaisen elämän vaikeaksi tai heikentää hänen turvallisuuttaan.

Valvonta

Usein kuulee sanottavan, että Suomessa ulkomaalaisia valvotaan tiukasti. Tällöin tarkoitetaan nimenomaan poliisin valvontaa.

Ulkomaalaislain mukaan oleskelu- ja työluvat annetaan ulkomaalaiselle aluksi kaksi kertaa yhdeksi vuodeksi kerrallaan: kahden ensimmäisen Suomessa oleskeluvuotensa aikana ulkomaalainen tarvitsee kaksi lupaa. Vertailun vuoksi todettakoon, että Ruotsissa ulkomaalainen tarvitsee kahden ensimmäisen vuoden aikana neljä lupaa, koska luvat annetaan kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Ulkomaalaistoimisto ei kuitenkaan ole katsonut omaa valvontaansa riittäväksi. Se on muiden viranomaisten suostumuksella ulottanut valvontansa myös muille hallinnonaloille. Verrattuna muihin Pohjoismaihin ja muuhun valtion hallintoon yksilöä koskevat päätökset tehdään meillä hyvin korkealla tasolla ja niissä pyritään ottamaan huomioon ihmisen perhesiteet ja esim. lastensuojelunäkökohdat. Tämän järjestelmän etuna on se, että kaikkia ulkomaalaisia koskevat päätökset ovat teoriassa vertailukelpoisia keskenään. Haittana on se, ettei paikallinen poliisi aina osaa perustella tehtyjä päätöksiä ulkomaalaiselle eikä vastata lisäkysymyksiin. Poliisi ei myöskään läheskään aina osaa neuvoa ulkomaalaista täydentämään hakemuksiaan. Järjestelmästä välittyä toisinaan epämääräinen kuva, vaikkei se sitä olisikaan.

Etu oikeudet ja syrjintä

Suomalaisen viranomaisen menettelyjen lähtökohtana on se, että kaikkia kohdellaan tasavertaisina ja että ihmisen erityistarpeet otetaan huomioon. Viranomainen pyrkiikin yleensä ottamaan huomioon ulkomaalaisen erityistarpeet, kohtelevaan häntä hyvin ja auttamaan tarvittaessa. Joissakin tapauksissa ulkomaalainen saa parempaa apua kuin suomalainen vastaavassa tilanteessa. Ulkomaalainen pääsee myös helpommin esittämään vaikeutensa vaikkapa maaherralle kuin suomalainen. Jotkut virkamiehet hoitavat ulko-

maalaisen asioita niinkuin kysymys olisi alakäisen holhoamisesta. Tässä heijastuu virkamiehen oma epävarmuus ja se, että Suomessa on niin vähän ulkomaalaisia: ei ole ollut tarvetta selkeyttää omaa tehtävää, toisin sanoen pyritään jakamaan positiivista onnea.

Syrjintää tapahtuu usein esim. palvelu- ja hoitoalan tilanteissa kielivaikeuksien nojalla: vaikkei niitä todellisuudessa olisikaan. Viranomaiset pallottelevat ihmisiä: tämä ei kuulu meille vaan se kuuluu teille. Jokainen suomalainen tietää, miltä tuntuu kun soittaa viidenteen virastoon ja saa kuulla, että soita kuudenteen. Ulkomaalainen kokee tämän syrjintänä: minua ei neuvota koska olen ulkomaalainen. Hallintomenettelylain mukaan päätökset on kuitenkin perusteltava ja ihmisen ohjattava oikean viranomaisen luo.

Miten tästä eteenpäin?

Ulkomaalaisia koskevia säädöksiä ja määräyksiä voidaan kehittää kahteen suuntaan: 1) annetaan ulkomaalaisia koskevia erityismääräyksiä yhdistysten perustamisessa, työllisyyskoulutuksessa, lapsilisien saamisessa jne. 2) lähdetään siitä, että ulkomaalaisella on oleskelulupa, joten hän voi tämän jälkeen toimia suomalaisessa yhteiskunnassa suomalaisittain.

Jos hallinto tuottaa ulkomaalaisia koskevia erityismääräyksiä, tulee lisätä poliisien, työnvälittäjien ja sosiaalityöntekijöiden täydennyskoulutusta ja oikaista näiden tekemiä erheellisiä ratkaisuja. Henkilökunnan vaihtuvuus jne. aiheuttavat sen, että työntekijät eivät ole selvillä erityismääräyksistä, he tuntevat itsensä epävarmoiksi ja tarvitsevat ohjeita keskushallinnosta. Päätöksien valmisteluun ja oikaisuun, sekä ulkomaalaisen omaan asioiden hoitamiseen kuluu kohtuuttoman paljon aikaa ja rahaa.

Jos taas lähdemme siitä, että ulkomaalaisia koskevat samat määräykset kuin suomalaisia, voivat viranomaiset hoitaa ulkomaalaisten asiat joustavasti, maahan muuttaneet ulkomaalaiset voivat kysyä neuvoa suomalaisilta. Tärkein peruste "erityisvalvonnasta"

luopumiseen on se, että ulkomaalainen tuntee itsensä tasa-arvoiseksi, pystyy itse hoitamaan asiansa ja pysyy omatoimisena. On kohtuutonta asettaa ulkomaalainen moni-

mutkaisempien määräysten eteen kuin tavalliset suomalaiset, joilla itsellään on vaikeuksia selvitä kotimaisesta byrokratiasta.
